

บทที่ ๑๒

ช่วงความคิดชนิดย่อและชนิดรวม

ช่วงความคิดชนิดย่อ

ช่วงความคิดชนิดย่อ (enthymeme) คือช่วงความคิดที่ละประพจน์อันเป็นส่วนประกอบไว้ประพจน์หนึ่ง

ตามปกติ ช่วงความคิดประกอบด้วยประพจน์ ๓ ประพจน์ คือ ประพจน์เหตุใหญ่ ประพจน์เหตุเล็ก และบทสรุป แต่ในการหาเหตุผลธรรมดาสามัญ เราไม่ค่อยจะพบว่า ช่วงความคิดประกอบด้วยประพจน์ทั้ง ๓ เต็มรูป มักจะละประพจน์ใดประพจน์หนึ่งไว้เสมอ ช่วงความคิดดังกล่าวนี้เรียกว่าช่วงความคิดชนิดย่อ

ช่วงความคิดชนิดย่อ มี ๔ แบบคือ

๑. ช่วงความคิดที่ละประพจน์เหตุใหญ่ไว้ ช่วงความคิดชนิดนี้มีเฉพาะประพจน์เหตุเล็ก และบทสรุป

ตัวอย่าง

โซเกรตัสเป็นสิ่งต้องตาย เพราะเขาเป็นคน

เมื่อแสดงให้เต็มรูปจะไดดังนี้

คนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย

โซเกรตัสเป็นคน

∴ โซเกรตัสเป็นสิ่งต้องตาย

ในตัวอย่างข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ประพจน์เหตุใหญ่ว่า คนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย ถูกละไว้

๒. ช่วงความคิดที่ละประพจน์เหตุเล็ก ช่วงความคิดชนิดนม
เฉพาะประพจน์เหตุใหญ่ และบทสรุป

ตัวอย่าง

ไซเครตัสเป็นสิ่งต้องตาย เพราะคนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย
เมื่อแสดงให้เต็มรูปจะได้ดังนี้

คนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย

ไซเครตัสเป็นคน

∴ ไซเครตัสเป็นสิ่งต้องตาย

ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประพจน์เหตุเล็กว่า **ไซเครตัส
เป็นคน** ถูกละไว้

๓. ช่วงความคิดที่ละบทสรุปไว้ ช่วงความคิดชนิดนมเฉพาะ
ประพจน์เหตุใหญ่ และประพจน์เหตุเล็ก

ตัวอย่าง

คนเป็นสิ่งต้องตาย และไซเครตัสก็เป็นแค่มน
เมื่อแสดงให้เต็มรูปจะได้ดังนี้

คนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย

ไซเครตัสเป็นคน

∴ ไซเครตัสเป็นสิ่งต้องตาย

ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทสรุปว่า **ไซเครตัสเป็นสิ่งต้อง
ตาย** ถูกละไว้

๔. ช่วงความคิดที่มเพียงประพจน์เดียว ช่วงความคิดชนิดนม
อาจมีเพียงประพจน์เหตุประพจน์เดียวหรือมีบทสรุปเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่างที่ ๑

อนิจจา คนก็เป็นเพียงสิ่งต้องตาย

เมื่อแสดงเต็มรูปจะได้ดังนี้

- คนทั้งหมดเป็นสิ่งต้องตาย
- (บุคคลที่หมายถึง) เป็นคน
- ∴ เขาเป็นสิ่งต้องตาย

ตัวอย่างที่ ๒

ในที่สุด ผู้พิพากษาก็เป็นแค่คน

เมื่อแสดงเต็มรูปจะได้ดังนี้

- คนทั้งหมดเป็นผู้อาจทำความผิดพลาดได้
- ผู้พิพากษาเป็นคน
- ∴ ผู้พิพากษาเป็นผู้อาจทำความผิดพลาดได้

ช่วงความคิดขั้นครวม

ช่วงความคิดรวม (compound syllogism) คือ การรวมช่วงความคิดหลาย ๆ ช่วงที่มีความเกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน โดยนำบทสรุปของช่วงความคิดที่ ๑ ไปเป็นประพจน์เหตุของช่วงความคิดที่ ๒ และนำบทสรุปของช่วงความคิดที่ ๒ ไปเป็นประพจน์เหตุของช่วงความคิดที่ ๓ ต่อไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดได้บทสรุปเพียงบทเดียว

ช่วงความคิดรวมแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ ช่วงความคิดรวมแบบอนุโลม และ ช่วงความคิดรวมแบบปฏิโลม

๑. ช่วงความคิดรวมแบบอนุโลม คือ การคิดหาเหตุผลจากช่วงความแรกไปหาช่วงความคิดที่ ๒ ที่ ๓ ไปตามลำดับ จนได้บทสรุปอันสุดท้าย

ตัวอย่าง

๑. B ทั้งหมด เป็น C	ม้าทั้งหมด เป็น สัตว์สี่เท้า
A ทั้งหมด เป็น B	คณางเมฆ เป็น ม้า
∴ A ทั้งหมด เป็น C	∴ คณางเมฆ เป็น สัตว์สี่เท้า
๒. C ทั้งหมด เป็น D	สัตว์สี่เท้าทั้งหมด เป็น สัตว์เดียรรัจฉาน
A ทั้งหมด เป็น C	คณางเมฆ เป็น สัตว์สี่เท้า
∴ A ทั้งหมด เป็น D	∴ คณางเมฆ เป็น สัตว์เดียรรัจฉาน
๓. D ทั้งหมด เป็น E	สัตว์เดียรรัจฉานทั้งหมด เป็น สิ่งมีชีวิต
A ทั้งหมด เป็น D	คณางเมฆ เป็น สัตว์เดียรรัจฉาน
∴ A ทั้งหมด เป็น E	∴ คณางเมฆ เป็น สิ่งมีชีวิต
๔. E ทั้งหมด เป็น F	สิ่งมีชีวิตทั้งหมด เป็น สิ่งต้องตาย
A ทั้งหมด เป็น E	คณางเมฆ เป็น สิ่งมีชีวิต
∴ A ทั้งหมด เป็น F	∴ คณางเมฆ เป็น สิ่งต้องตาย

๒. ช่วงความคิดรวมแบบปฏิโลม คือการคิดหาเหตุผลจากบทสรุปสุดท้าย ย้อนกลับไปหาช่วงความคิดแรก

ตัวอย่าง

๑. A ทั้งหมด เป็น F	ไซเครตีส เป็น สิ่งต้องตาย
∴ E ทั้งหมด เป็น F	∴ สิ่งมีชีวิตทั้งหมด เป็น สิ่งต้องตาย
และ A ทั้งหมด เป็น E	และ ไซเครตีส เป็น สิ่งมีชีวิต
๒. A ทั้งหมด เป็น E	ไซเครตีส เป็น เป็นสิ่งมีชีวิต
∴ D ทั้งหมด เป็น E	∴ สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล เป็น สิ่งมีชีวิต
และ A ทั้งหมด เป็น D	และ ไซเครตีส เป็น สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล

๓. A ทั้งหมด เป็น D
∴ C ทั้งหมด เป็น D
และ A ทั้งหมด เป็น C

๔. A ทั้งหมด เป็น C
∴ B ทั้งหมด เป็น C
และ A ทั้งหมด เป็น B

ไซเครตัส เป็น สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล
∴ คนทั้งหมด เป็น สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล
และ ไซเครตัส เป็น คน

ไซเครตัส เป็น คน
∴ ผู้ชายทั้งหมด เป็น คน
และ ไซเครตัส เป็น ผู้ชาย

แบบฝึกหัดที่ ๑๒

๑. ช่วงความคิดชนิดใดคืออะไร? มีกี่แบบ อะไรบ้าง?
๒. ช่วงความคิดชนิดรวมคืออะไร? มีกี่แบบ อะไรบ้าง?
๓. จงแสดงช่วงความคิดชนิดต่อไปนี้ให้เต็มรูป
  - (๑) คนแก่ก็มีหัวใจ
  - (๒) แมวก็เป็นสิ่งมีชีวิต เพราะมันเป็นสัตว์
  - (๓) นาย ก. ก็เป็นชาวเอเชีย เพราะคนไทยทั้งหมดเป็นชาวเอเชีย
  - (๔) ส.ส. เป็นผู้ขอใบสัมภาระขึ้นหนังสือพิมพ์ และนาย ก. ก็เป็น ส.ส.
  - (๕) เขาก็เป็นคนเหมือนกัน
๔. จงแสดงช่วงความคิดรวมแบบอนุโลมต่อไปนี้ให้เต็มรูป
คนทั้งหมดเป็นสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล
นายวิชาเป็นคน
ฯลฯ
∴ นายวิชาเป็นสัตว์
๕. จงแสดงช่วงความคิดรวมแบบปฏิโลมต่อไปนี้ให้เต็มรูป
คนกลัวผี
∴ สิ่งที่ต้องตายทั้งหมดเป็นสัตว์
ฯลฯ
และคนกลัวเป็นพิษใบเลียงเดียว